

จุดเริ่มต้นของอาเซียนสีเขียวด้วยแนวทางพระพุทธศาสนา

The Starting Point of the Green ASEAN in Accordance with Buddhism

พระพรสวรรค์ จิตติภาโน*

บทคัดย่อ

ทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันยังถูกทำลายลงจากฝีมือของมนุษย์ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ ทั้งในประเทศไทยและในประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งสาเหตุของการทำลายป่าไม้ ก็เพื่อต้องการไม้ทำในกิจการต่างๆ เช่น ทำอุตสาหกรรม โรงเลื่อย โรงงานกระดาษ สร้างที่อยู่อาศัย หรือร้านค้า ทำให้ต้นไม้ถูกลอบตัดหรือตัดไม้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย การเพิ่มจำนวนประชากรของประเทศ การทำลายป่าเพื่อการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลง ส่วนพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาที่เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการใช้หลักของพระธรรมวินัย รวมไปถึงบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ที่เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการจะทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีสีเขียว คือ ป่าไม้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้นั้น ต้องอาศัยหลักการของทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นตัวช่วย และนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: จุดเริ่มต้น, อาเซียนสีเขียว, พระพุทธศาสนา

Abstract

Forestry resources, the more days, destroying the handiwork of humans that want to take advantage of the tree in the country, and Thailand in ASEAN member countries. The cause of forest destruction is wanting to do business in aspect of the wood, such as making industry. Sawmill Mills Housing or shops,

*วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

making the tree was cut or cutting wood properly according to the law. To increase the number of the country's population results in destruction of the forest to grow crops or raise animals for export economy. These can be considered as a part of destroying forests. On the part of the Buddhist religion is generally regarded as the starting point for the forestry resource conservation by hotels using the principles of discipline including a role in the conservation of the forest monks as a template in order to conserve forests, a Buddhist practice, which will make the ASEAN member countries have green abundant forests. The principles of Buddhism came into the wizard and can be applied into some real results.

Keywords: Start point, ASEAN green, Buddhism

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายลงไปมากๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น เมื่อป่าไม้ถูกทำลาย จะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนั้นเมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่มในฤดูน้ำหลากพอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผลขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า

จากการที่ปริมาณป่าไม้ลดลงย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และมีผลต่อปัจจัยทางชีวภาพ มีผลกระทบต่อสภาพดิน น้ำ อากาศ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพราะทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จะมีความสัมพันธ์กันไม่ทางตรงก็ทางอ้อมในระบบนิเวศ ก่อให้เกิดสมดุลทางธรรมชาติ การทำลายป่าจึงก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ป่าที่ถูกทำลายจะทำให้ไม่มีต้นไม้ วัชพืช หญ้าปกคลุมดิน เมื่อฝนตกลงมา น้ำฝนจะกัดเซาะหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ให้ไหลไปกับกระแสน้ำ 2) เกิดน้ำท่วมในฤดูฝน บริเวณป่าที่ถูกทำลายจะไม่มีต้นไม้ วัชพืช และหญ้าที่ปกคลุมหน้าดิน ช่วยดูดซับน้ำฝนไว้ ทำให้น้ำ

ไหลบ่าจากที่สูงอย่างรุนแรง และมีปริมาณมาก ทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ ตอนล่างอย่างฉับพลัน 3) เกิดความแห้งแล้งในฤดูแล้ง การทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธารทำให้ป่าไม้ถูกตัดแยกออกเป็นส่วนๆ เกิดการระเหยของน้ำจากผิวดินสูง แต่การซึม ผ่านผิวดินต่ำ ดินดูดซับและเก็บน้ำไว้ได้น้อย ส่งผลให้น้ำไหลลงสู่ลำธารน้อยเกิดความแห้งแล้งในฤดูแล้ง 4) เกิดปัญหาโลกร้อนขึ้น เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งของการหมุนเวียนสาร ระหว่างออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ น้ำและสารอื่นๆ ในระบบนิเวศที่สำคัญ การทำลายป่ามีส่วนทำให้เกิดการสะสมของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ในบรรยากาศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อุณหภูมิของโลกสูง 5) คุณภาพของน้ำเสื่อมลง เมื่อฝนตกในบริเวณป่าไม้ที่ถูกทำลายก็จะพัดพาเอาดินโคลน ตะกอนลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้น้ำขุ่นและเกิดการตื่นขึ้นส่งผล ให้คุณภาพน้ำทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ และเคมีด้อยลง ไม่สามารถใช้น้ำในการอุปโภค บริโภค ได้ 6) พืชและสัตว์ป่ามีจำนวนและชนิดลดลง ป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ป่า การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้พืชและสัตว์ป่าหลายชนิดมีปริมาณลดลงจนเกือบสูญพันธุ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนต้องการนำเสนอจุดเริ่มต้นในการอนุรักษ์ป่าไม้ในอาเซียนให้มีความสมบูรณ์เป็นสีเขียวทั่วพื้นแผ่นดินอาเซียน โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นหลักกรรมวินัยและพระสงฆ์ผู้ที่เป็นต้นแบบแห่งการอนุรักษ์ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีพื้นที่สีเขียวทั่วประเทศสมาชิกอาเซียน

ลำดับความสมบูรณ์ของป่าไม้ในอาเซียน

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสนับสนุนความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ทั้งภายในภูมิภาคและโลก นอกจากเป็นแหล่งน้ำ อาหาร และพลังงานแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ยังมีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของมนุษย์ อาเซียนมีระบบนิเวศวิทยาที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นและหลากหลาย เช่น ลุ่มน้ำแม่โขง อ่าวฮาลอง และทะเลสาบโตนเล และยังมีชายฝั่งทะเลที่ทอดตัวยาวประมาณ 173,000 กิโลเมตร ล้อมรอบไปด้วยทะเลและอ่าวที่สำคัญ เช่น ทะเลจีนใต้ ทะเลอันดามัน และอ่าวไทย ด้วยทำเลที่เหมาะสมของอาเซียนซึ่งอยู่เขตร้อน จึงมีทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ในปี พ.ศ.2550 อาเซียนมีทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภคบริโภค 5,675 พันล้านคิวบิกเมตร บรูไน ลาวและมาเลเซีย เป็นประเทศที่มีน้ำสะอาดเฉลี่ยต่อหัวประชากรสูงสุดในภูมิภาค ในขณะเดียวกัน อาเซียนมีพื้นดินถึง 3% ของพื้นที่โลกจึงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยมรดกทางชีวภาพ มีประเทศที่มีความร่ำรวยด้วยทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพถึง 3 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพรวม

กันประมาณ 80% ของทั้งโลก อาเซียนมีพื้นที่ป่าไม้ครอบคลุมถึง 45% หากเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยของโลกซึ่งมีอยู่ประมาณ 30.3% รวมทั้งป่าไม้ของอาเซียนเป็นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์ต่างๆ มากกว่า 40% ของสิ่งมีชีวิตในโลกนี้ ด้านประชากร ในปี พ.ศ.2551 อาเซียนมีจำนวนประชากรประมาณ 580 ล้านคน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 130 คนต่อตารางกิโลเมตร นับเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหานคร เช่น กรุงเทพมหานครและมะนิลา มีประชากรหนาแน่นมากถึง 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร อันเป็นผลมาจากการอพยพของคนในชนบทสู่เมืองเพิ่มมากขึ้น และการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ปี พ.ศ.2548 ประชากรจำนวน 44% ของอาเซียนอาศัยในเขตเมืองและคาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 55% ในปี พ.ศ.2563 การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ผสมกับความไม่เท่าเทียมทางสังคมที่เกิดขึ้นมากขึ้นทุกทีในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน องค์กรประกอบเหล่านี้จะเพิ่มความกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติทั้งในระดับภูมิภาคและนำไปสู่ประเด็นสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำและดิน ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง หมอกควันพิษข้ามพรมแดน และการหมดสิ้นไปของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การบริโภคที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดขยะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว อันเป็นผลจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่อาเซียนกำลังเผชิญกับความท้าทายอันยิ่งใหญ่ในการรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งป่าไม้ในอาเซียนมีพื้นที่ป่าไม้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

อันดับ 1 ลาว มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 71.60

อันดับ 2 เมียนมาร์ มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 63.64

อันดับ 3 มาเลเซีย มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 59.50

อันดับ 4 กัมพูชา มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 51.56

อันดับ 5 อินโดนีเซีย มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 46.46

อันดับ 6 เวียดนาม มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 37.14

อันดับ 7 ไทย มีพื้นที่ป่า 29.00

อันดับ 8 ฟิลิปปินส์ มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 23.87

อันดับ 9 สิงคโปร์ มีพื้นที่ป่าที่ร้อยละ 3.00 (ไทยรัฐออนไลน์, [31 สิงหาคม 2559])

จะเห็นได้ว่า ในการจัดลำดับป่าไม้ในอาเซียน ประเทศที่ยังมีทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดคือประเทศลาว และประเทศที่มีทรัพยากรป่าไม้น้อยที่สุดคือ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งการแสดงลำดับเช่นนี้ ทำให้เราเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

อาเซียนสีเขียว

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอาเซียนโดยการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา โดยได้เขียนชื่อว่า “อาเซียนสีเขียว” เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะของป่าไม้ที่คนทั่วไปรู้จักกันดีว่า ป่าไม้สีเขียว ซึ่งการที่จะทำให้ป่าไม้มีพื้นที่สีเขียวได้นั้น ต้องทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูสำหรับพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กรทางศาสนาก็มีพัฒนาการทั้งด้านความเป็นมาและการขยายองค์กรที่ต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับป่าที่ไม่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตหรือองค์กรหรือสังคมอื่นๆ ดังจะพบว่าการแสวงหาโมกขธรรมคือการหลุดพ้นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็ทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่าเพื่ออาศัยความสงบจากป่านั้นในการพัฒนาจิตหรือแม้กระทั่งการตรัสรู้ของบุตรสัมาสัมโพธิญาณของพระพุทธองค์ก็มีขึ้นภายใต้ต้นไม้ในป่าและเมื่อตรัสรู้แล้วการแสดงธรรมครั้งแรกเพื่อประกาศพระสัทธรรมก็ทรงแสดง ณ ท่ามกลางแห่งป่าคือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (วิ.ม.(ไทย) 4/12-13/33) แม้แต่วัดหรืออารามเป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ทั้งหลาย ก็ล้วนแต่อยู่ในป่าโดยเฉพาะการกำหนดเขตในการทำกิจของสงฆ์ก็ต้องกำหนดเอาชายป่าเป็นสำคัญ ทั้งนี้ก็เพราะการอยู่ในป่านั้นย่อมถือว่าเป็นวัตรที่ดีในการพัฒนาจิตใจตนเองตามหลักของการธุดงค์วัตร (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตฺโต], 2543: 114) ดังนั้น จะพบว่าพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับป่าเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรักและรู้จักบุญคุณของป่า (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ), 2535:18) ซึ่งหลักคำสอนดังกล่าว นั้นปรากฏอยู่ในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาว่าจะต้องละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องแผ้ว และท้ายสุดก็ทรงเน้นย้ำว่าจะต้องยินดีในเสนาสนะอันสงัด (ที.ม.(ไทย) 10/90/120) คือมุ่งให้พระเข้าไปสู่ป่าเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม อย่างไรก็ตาม จะพบว่าในปัจจุบันนี้สถานการณ์ของป่าไม้นั้นกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะมีการทำลายป่ากันเป็นจำนวนมากทั้งนี้ก็เพราะมีสาเหตุมาจากความไม่รู้ และความอยากหรือตัณหาของมนุษย์ที่ต้องการได้รับประโยชน์จากป่าด้วยการทำลาย นำเอาต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ตัณหา) ของตนในรูปแบบต่างๆ ทำให้พื้นที่หรือจำนวนของป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก ซึ่งผลจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายนั้น ก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมากมาย ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537: 7) และในประเทศไทยเองสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกทำลายไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ของโลกมากนัก ซึ่งผลจากการทำลายป่าก็ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ดินเค็มเสีย เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง เกิดปรากฏการณ์ดินถล่ม เป็นต้น

การที่จะทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ที่เราเรียกว่าอาเซียนสีเขียว นั้น เราต้องตระหนักร่วมกันถึงผลที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

โดยในทางพระพุทธศาสนาได้มีแนวคิด กระบวนการ วิธีการดำเนินการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแนวทางของจุดเริ่มต้นของความสมบูรณ์ของป่าไม้ในอาเซียน

จุดเริ่มต้นด้วยในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่ง ที่มีบทบาทในการศึกษาอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีจิตสำนึกอันดีงามต่อตนเองและธรรมชาติแวดล้อม มีทั้งพื้นที่ป่า พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์บก แม่น้ำลำคลอง รวมทั้งมวลมนุษย์ ถึงแม้สถาบันพระพุทธศาสนาไม่มีเครื่องมือเพียงพอที่จะช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ แต่ก็มีศาสนธรรมเป็นเครื่องสอดส่องให้มวลมนุษย์มองเห็นตนเองอย่างเข้าใจ อย่างมีคุณค่าสร้างสรรค์พัฒนาการแก่โลก ไม่สร้างความพินาศแก่สรรพชีวิตบนผืนโลก ในปัจจุบันนั้น ความคิดที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาชาตวิจรรย์ญาณในการมองปัญหาอย่างเป็นระบบแบบแผนและกระบวนการ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญแห่งการทำลายธรรมชาติโดยแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมเด่นชัด พื้นที่ป่าธรรมชาติลดเหลือน้อยลงทุกปี มนุษย์ได้ตัดต้นไม้ทำลายป่าทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา เมื่อผืนป่าหมดไป ความแห้งแล้งมาเยือน ถ้าฝนตกมากก็เกิดอุทกภัยอย่างรุนแรงกว่าปกติ ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ ปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ ไม่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ปัญหาด้านมลพิษทางน้ำ แม่น้ำลำคลองหลายสายในเมืองใหญ่ๆ เน่าเสียและส่งกลิ่นที่ไม่พึงปรารถนา อันมีสาเหตุเกิดจากรัฐบาลขาดวิสัยทัศน์ที่ดี มองปัญหาเฉพาะหน้าว่า เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมมาก ความยากจนจะลดน้อยลง ความอยู่ดี กินดีของประชาชนก็จะเพิ่มไม่มีขีดจำกัด โดยไม่คิดตามผลกระทบอย่างเป็นกระบวนการครบวงจร โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง ขณะที่แม่น้ำลำคลองยังคงอยู่ แต่ประชาชนไม่มีน้ำอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ บ้างก็ปล่อยควันพิษออกทางอากาศอากาศบริสุทธิ์หายไป มนุษย์ต้องเผชิญปัญหาเหล่านี้ทวีคูณขึ้นทุกวันทุกด้าน มีแม่น้ำลำคลองเหมือนไม่มีน้ำ มีพื้นดินเหมือนไม่มีดิน มีผืนป่าเหมือนไม่มีต้นไม้ มีลมฟ้าอากาศเหมือนไม่มีลมหายใจ คล้ายๆ กับคนใกล้จะสิ้นชีวิตมนุษย์ ได้รับผลวิบากอันเกิดจากการปฏิบัติต่อธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งการปฏิบัติเหล่านั้นเป็นการปฏิบัติที่ขาดความรู้ด้านนามธรรม ไม่ว่าจะเป็นสติสัมปชัญญะ ที่ถูกต้อง ความกตัญญูทุกเวที มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ดูแลรักษาปฏิบัติจนสมบูรณ์ ปัญญาของการมองธรรมชาติตามความเป็นจริงอย่างเป็นวงจรครบกระบวนการศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนพิธี ซึ่งล้วนเป็นแนวทางแห่งการแก้ไขต่อการพัฒนาคุณภาพจิตใจในการสร้างจิตสำนึก พร้อมจะดูแลรักษาธรรมชาติแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพปกติดังเดิมได้ตามสมควรพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาเมื่อ 2559 กว่าปีล่วงแล้ว สมัยนั้นธรรมชาติแวดล้อมบริบูรณ์บริสุทธิ์สะอาด พื้นที่ป่า พันธุ์ไม้ ภูเขา แม่น้ำ ดินฟ้าอากาศ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ สัตว์บก สัตว์เลื้อย

คลานสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ยังไม่ถูกรบกวนมากนัก พระพุทธรองค์และเหล่าพุทธสาวกมีวิถีชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแนบแน่น ไม่ปรากฏว่ามีการส่งเสริมการช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนองความต้องการทางวัตถุแก่ตนเองและศาสนาแต่อย่างใด กลับส่งเสริมการดูแลรักษาคุ่มครองทรัพยากรธรรมชาติแก่พุทธบริษัท พระพุทธรองค์มีวิถีชีวิตตามแบบอาศัยธรรมชาติดีอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพาน อันเป็นวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ ด้วยเหตุอย่างนี้ป่าไม้จึงมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธกาลจนถึงปัจจุบัน พระพุทธรองค์และพุทธสาวกโดยมากจะพำนักอาศัยเสนาสนะป่าเป็นที่ปฏิบัติธรรม สันทนาธรรม หรือเสวยวิมุตติสุขป่าไม้ ที่พุทธบริษัทควรระลึกถึงซึ่งเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรองค์และพุทธสาวกในเหตุการณ์สำคัญๆ ตลอดพุทธกาล

จากแนวความคิดเรื่องสถานที่สำคัญเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยสร้างอุเทสิกเจดีย์ระลึกพระพุทธรองค์ เช่น สร้างวัดศรีมหาโพธิ์เพื่อระลึกถึงสถานที่ตรัสรู้ สร้างวัดพระแท่นดงรังเพื่อระลึกถึงที่ปรินิพพาน รวมทั้งการจัดพิธีเวียนเทียนในวันสำคัญเหล่านี้ด้วยพุทธศาสนิกชนตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันนิยมปลูกต้นโพธิ์ ต้นสาละ ต้นไทร ต้นจิก และอื่นๆ เป็นพุทธานุสติ อาศัยเหตุดังนี้พระสงฆ์ก็เป็นผู้นำในการปลูกป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นปลูกป่าในวันวิสาขบูชา อันเป็นสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ปลูกป่าในวันอาสาฬหบูชาอันเป็นช่วงฤดูฝนพอดี นอกจากนี้สามารถแนะนำปลูกโดยเน้นต้นไม้ มะม่วง เพื่อระลึกถึงวัดป่าเวฬุวันกรุงราชคฤห์แคว้นมคธ ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกของพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่แสดงพระโอวาทปาฏิโมกข์ วัดป่าอัมพวันกรุงราชคฤห์ที่หมอชีวกถวายเป็นวัด และป่าโคสิงคสาละวันใกล้หมู่บ้านนาทิกะ เป็นป่าที่พระเถระอาศัยอยู่ประจำไม่ได้ขาดเพื่อเสวยวิมุตติสุข สันทนาธรรมตามกาลอันควร หรือเตรียมที่จะไปประกาศศาสนาในวันรุ่งขึ้น พระพุทธรองค์มีความใกล้ชิดกับป่าไม้แล้วก็ยังทรงสั่งสอนไม่ให้ทำลายและรบกวนพันธุ์ไม้ รวมทั้งให้พุทธบริษัทมีความกตัญญูต่อดินไม้ มีปรากฏอยู่หลายแห่งเพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมปลูกจิตสำนึก ถึงความกตัญญูตเวทีแก่ประชาชนทั่วไปในการอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ต่อไปห้ามรบกวน และพระสงฆ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ โดยเอาผ้าจีวรผืนใดผืนหนึ่งมาห่มต้นไม้ในผืนป่านั้นๆ ในส่วนด้านการศึกษา วิปัสสนาธุระอันเป็นการศึกษาเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งหลาย ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการฝึกจิตใจ ถ้ามองป่าไม้อย่างถูกวิธีจะได้ความรู้จากป่าไม้ จะเห็นว่าป่าไม้ช่วยสร้างเสริมคุณภาพของจิตวิญญาณชักจูงไปสู่ความสงบสุขความเมตตาความรู้สึก ความอ่อนโยนอันประณีตทำให้เกิดสมาธิ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาความจริงของสังขารมีผลต่อการรู้ทั่วโลก และวิถีชีวิตการอยู่ในป่าไม้ ปราศจากเสียงรบกวนที่รบกวน ทำให้เกิดความสงบทางกาย (กายวิเวก) เมื่อร่างกายเยียบสงัด จิตใจก็รู้สึกสงบมีความอึดอ้อมใจ ทำให้เกิดความสงบทางจิต (จิตตวิเวก) เมื่อมีความสงบทางกาย ความสงบทางจิตใจก็ไม่มีอารมณ์มารบกวนพร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนา

จิตใจให้สูงขึ้นไปพร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความจริงของสังขาร ทำให้จิตใจเป็นอิสระจากกิเลสอาสวะ (อุปธิวิเวก) พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญของป่าไม้ พันธุ์ไม้ และธรรมชาติแวดล้อมอื่นๆ ด้าน แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงส่งเสริมการปลูกป่าไม้ และการปลูกสร้างสาธารณประโยชน์อื่น พระสงฆ์สามารถนำความรู้เหล่านี้ไปเผยแผ่แก่ประชาชนเพื่อปลูกฝังค่านิยมจิตสำนึกในการดูแลรักษาหรือปลูกสร้างป่าไม้รวมทั้งแหล่งน้ำอื่นๆ โดยอาศัยพิธีกรรมเป็นแนวทางนำพา การกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์อันไพศาลต่อมวลมนุษย์ไม่ได้เลือกชั้นวรรณะ เพศ ศาสนา หรือชาติกำเนิดแต่อย่างใด ใครปรารถนาจะใช้ประโยชน์ก็ได้ แต่ต้องไม่สร้างความเสียหายต่อสถานที่นั้นๆ นับได้ว่าเป็นแนวทางในการสร้างสาธารณประโยชน์สาธารณสถาน ต่อชนรุ่นหลัง

แนวทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น เราจะพบว่าพระพุทธศาสนามีแนวคิดเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เช่น ต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติหรือต้นไม้ถูกทำลายมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติย่อมได้รับผลกระทบ ทั้งในทางส่วนตัวและโครงสร้างอย่างแน่นอน ต้นไม้และป่าไม้ถือว่าเป็นหัวใจของสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จัดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเริ่มจากตนเองก่อน โดยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในบ้าน สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยให้ความรู้ความเข้าใจ การอบรมให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกัน และแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความรอบรู้ ในส่วนของพระสงฆ์ก็ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของป่าไม้ได้

เริ่มต้นการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยบทบาทของพระสงฆ์

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผืนป่ากลับมามีความอุดมสมบูรณ์ได้ หลังจากที่ป่าได้ถูกทำลายมามากกว่าทศวรรษ โดยไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างที่ควรจะเป็นไป การทำลายป่านั้น ถือว่าเป็นการทำลายชีวิตสัตว์ให้ลดจำนวนลง และเป็นการทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า จากการที่ผืนแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในอดีต ย่อมชี้ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยาและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อสัตว์มีป่าเป็นที่อยู่อาศัยย่อมทำให้เกิดการขยายเผ่าพันธุ์ได้ ในยุคสมัยของการล่าอาณานิคมของมนุษย์ ซึ่งเป็นความต้องการขยับขยายอาณานิคมออกไป การล่าสัตว์ย่อมมีขึ้น เพราะมนุษย์มีความจำเป็นจะต้องล่าสัตว์มาเป็นอาหาร ซึ่งเป็นไปตามระบบห่วงโซ่และวัฏจักรของชีวิตสัตว์โลก ต่อมาเมื่อมีการล่าสัตว์

ป่ามากขึ้น เพื่อทำเป็นอาหารและเพื่อการค้าขาย ทำให้มีการลักลอบค้าของป่า ลำสัตว์ป่าสงวนกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีนายทุนที่บุกรุกป่าไม้เพื่อหวังครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ และตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเป็นธุรกิจ โดยไม่ได้คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จากความไม่ปฏิบัติอย่างเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองนั้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าจากทุกพื้นที่ในโลก ซึ่งนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรง จนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น ความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดแผ่นดินไหว น้ำท่วม คลื่นใต้ทะเล พายุแคทริน่า เป็นต้น ในพื้นที่ของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจากกลุ่มนายทุน อันจะเห็นได้จากพื้นที่ต่างๆ ในทุกภาคของประเทศไทย ร้อยละ 90 มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการเพาะปลูก จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งว่า ในอนาคตหากไม่มีการร่วมมือ และช่วยเหลือในการอนุรักษ์ป่าไม้ ย่อมจะไม่มีผืนป่าให้ลูกหลานได้เห็นอีกต่อไป บรรพบุรุษของมนุษย์เราได้ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม ช่วยกันรักษาความสมดุลรวมไปถึงสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการรักษาผืนป่าและสัตว์ป่าเอาไว้ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ซึ่งเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงผืนป่าให้คงความเขียวจีและความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าก็อาศัยลำธารที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างปกติสุข และมนุษย์จะต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และดำรงชีวิตของตนเองให้อยู่รอดปลอดภัย การปลูกป่าถาวรหรือการอนุรักษ์ธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ ย่อมเป็นส่วนสำคัญต่อการอนุรักษ์ผืนป่า แต่ถ้าหากการปลูกป่าขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง ย่อมอาจส่งผลที่จะทำให้ผืนป่าที่ถูกทำลายกลับมามีความอุดมสมบูรณ์ได้

จากการพิจารณาการตัดไม้ทำลายป่าของประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศใกล้เคียงหลายด้าน อย่างกรณีการตัดไม้เพื่อการส่งออกของประเทศในแถบกลุ่มน้ำโขง เช่น ไทย ลาว จีน เวียดนาม เขมร เป็นต้น ย่อมมีผลกระทบต่อระบบนิเวศเป็นอย่างมาก อันเป็นสาเหตุให้เกิดการทรุดตัวของพื้นดินเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนภัยที่จะนำไปสู่ภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ พระพุทธเจ้ามีบทบาททรงยกย่องสรรเสริญป่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้โดยนัยต่างๆ เป็นอันมาก เห็นได้ดังนี้

บทบาทของพระพุทธเจ้าที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการศึกษาถึงพระจริยาวัตรของพระพุทธองค์ในพุทธประวัติแล้ว เราจะเห็นว่า พระพุทธองค์ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับธรรมชาติในป่า ตั้งแต่ประสูติจนกระทั่งปรินิพพาน ดังนั้นเราจึงพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธองค์ที่มีต่อการอนุรักษ์ป่า โดยการศึกษาจากพุทธประวัติ แม้ว่าความสัมพันธ์ที่พระองค์มีกับป่าและธรรมชาตินี้ จะเป็นไปเพื่อการแสวงหาโมกขธรรมก็ตาม แต่ความนิยมชมชอบในธรรมชาติป่านั้นก็ยากที่จะหาผู้ใดเทียบพระองค์ได้ จากการศึกษาในพุทธประวัติ จะเห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าจะเกี่ยวข้องกับต้นไม้ป่าไม้มา

ตลอด กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทั้งประสูติและปรินิพพานใต้ต้นสาละ นอกจากนั้นพระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ และการแสดงปฐมเทศนา ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในพุทธประวัติก็เกิดขึ้นที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ซึ่งร่มรื่นด้วยต้นไม้ แม้แต่ยามปกติในพระชนม์ชีพของพระองค์ พระพุทธองค์ก็เสด็จจาริกไปในท้องถื่นตามหัวเมืองต่างๆ อยู่ตลอดเวลา และในการจาริกนั้นพระองค์ก็ต้องทรงเดินทางผ่านป่าเป็นประจำ แล้วก็ขออุปถัมภ์พระองค์ไปประทับอยู่ในป่าเป็นระยะๆ ชีวิตของพระองค์จึงอยู่ในป่ามากที่สุด เพราะฉะนั้น ชื่อป่าต่างๆ มีมากในพุทธประวัติ เช่น ปามหาวัน ปาอัญชนวัน ปาอัมพาลวัน ปารักขิตวัน เป็นต้น ชื่อวัดต่างๆ ก็มีชื่อลงท้ายด้วย “วัน” ซึ่งแปลว่า “ป่า” เช่น วัดเชตวัน (วัดป่าเจ้าเจตหรือวัดสวนเจ้าเชต) วัดเวฬุวัน (วัดป่าไผ่) วัดปาวาริกันพวัน วัดอัมพวัน ฯลฯ แสดงว่าวัดเหล่านั้นเป็น “ป่า” ทั้งนั้น เราจึงถือว่า ป่ามีส่วนสำคัญในชีวิตของพระพุทธเจ้าเอง และในประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537: 33)

ในปาสราสิสูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงเล่าให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า พระองค์ทรงแสวงหาสถานที่สงบสงัดสำหรับเป็นที่บำเพ็ญเพียรเพื่อโพธิญาณ ซึ่งได้มีการปรารภถึงธรรมชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแสวงหาอะไรเป็นกุศล ขณะที่แสวงหาทางอันประเสริฐคือความสงบ ซึ่งไม่มีทางอื่นยิ่งกว่าเมื่อจาริกไปในแคว้นมคธโดยลำดับ ได้ไปถึงตำบลอรุเวลาเสนานิคม ได้เห็นภูมิประเทศที่น่ารื่นรมย์ มีราวป่าน่าเพลิดเพลินใจ มีแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย มีท่อน้ำสะอาดดี น่ารื่นรมย์ มีโคจรคามอยู่โดยรอบเราจึงคิดว่า “ภูมิประเทศเป็นที่น่ารื่นรมย์ มีราวป่าน่าเพลิดเพลินใจ มีแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย มีท่อน้ำสะอาดดี น่ารื่นรมย์ มีโคจรคามอยู่โดยรอบเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ปรารถนาจะบำเพ็ญเพียร” เราจึงนั่ง ณ ที่นั่นด้วยคิดว่า “ที่นี่เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร” (ม.ม. (ไทย) 12/272/303-304)

ภิกษุพุทธบุตรมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติมาช้านาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธองค์ทรงประสงค์ไม่ให้ภิกษุเบียดเบียนทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ การที่มีพุทธบัญญัติเพื่อป้องกันไม่ให้ภิกษุเอาเปรียบธรรมชาติมีปรากฏในพระวินัยปิฎกอยู่หลายแห่ง บ้างก็มีมูลเหตุมาจากการที่ภิกษุตัดต้นไม้เพื่อต้องการสร้างกุฏิวิหาร บ้างก็มีมูลเหตุมาจากการเหยียบย่ำนาข้าว บ้างก็มีมูลเหตุมาจากการทำที่ขัดกับความเชื่อของประชาชน บ้างก็มีมูลเหตุมาจากการตัดต้นไม้ทำเครื่องใช้ไม้สอย บางอย่างทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุใช้พันธุ์ไม้ ป่าไม้ ที่มีอยู่ในท้องถื่นให้ได้รับประโยชน์สูงสุด เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานแห่งการอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันระหว่างภิกษุกับพันธุ์ไม้ (วิ.ม. (ไทย) 1/418/202) และประชาชนทั่วไป

มูลเหตุแห่งพุทธบัญญัติที่ห้ามตัดต้นไม้ ทำลายพันธุ์ไม้ มีปรากฏหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น สิกขาบทที่ 7 แห่งสังฆาติเสส กล่าวถึงการสร้างวิหารใหญ่ของคหบดีผู้เป็นโยมอุปฐาก

พระฉันทะ ให้ท่านแสดงที่ขบใจจะได้สร้างวิหารถวาย ท่านกำหนดสถานที่แล้วให้คนปราบพื้นที่ โดยการให้ตัดต้นไม้ที่ประชาชนในท้องถิ่นนับถือมาก อันเป็นการสร้างให้เกิดความสะเทือนใจเป็นอย่างมาก ประชาชนพากันตื้นตันดูหมิ่นท่าน พระพุทธองค์ทรงทราบ จึงทรงดำหนิและมีพุทธบัญญัติไว้ว่า

“อนึ่ง ภิกษุจะให้สร้างวิหารใหญ่อันมีเจ้าของเฉพาะตน ต้องนำภิกษุสงฆ์ไปแสดงที่ภิกษุสงฆ์นั้น ต้องแสดงที่อันไม่มีผู้ใดจองไว้อันมีขานรอบ หากภิกษุให้สร้างวิหารใหญ่ในที่อันมี

ผู้ใดจองไว้อันหาขานรอบไม่ได้ หรือไม่นำภิกษุสงฆ์ไปเพื่อแสดงที่ไซ้ร้ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (วิ.มหา.(ไทย) 1/418/202., 1/523/358)

หน้าที่และคุณธรรมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน หมายถึง ในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ ได้อาศัยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา มาเรียกกำลังศรัทธาของชาวบ้าน รวมทั้งมีตำแหน่งเป็นผู้นำด้านประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อของชาวบ้าน พระสงฆ์จึงได้ประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาและระเบียบประเพณีทางสังคม มาเป็นสิ่งที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านให้บรรลุผลตามเป้าหมาย หน้าที่และความผูกพันทางสังคมของพระสงฆ์เกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

- 1) การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 ที่ชาวบ้านถวาย
- 2) สภาวะและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม
- 3) อาศัยคุณธรรมแห่งเมตตา-กรุณาจะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์

พระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่สืบต่อพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ถ้าในยุคใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือ สังคมไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน ในยุคนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรือง ซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ

บทสรุป

การจัดลำดับป่าไม้ในอาเซียนประเทศที่ยังมีทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดคือประเทศลาว และประเทศที่มีทรัพยากรป่าไม้น้อยที่สุดคือประเทศสิงคโปร์ ซึ่งการแสดงลำดับเช่นนี้ทำให้เราเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน การที่จะทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ที่เราเรียกว่า อาเซียนสีเขียว นั้น เราต้องตระหนักร่วมกัน ถึงผลที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยในทางพระพุทธศาสนาได้มีแนวคิดกระบวนการ วิธีการดำเนินการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแนวทางของจุดเริ่มต้นของความสมบูรณ์ของป่าไม้ในอาเซียน แนวทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น เราจะพบว่า

พระพุทธศาสนามีแนวคิดเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เช่นต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติหรือต้นไม้ถูกทำลาย มนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ย่อมได้รับผลกระทบทั้งในทางส่วนตัวและโครงสร้างอย่างแน่นอน ต้นไม้และป่าไม้ถือว่าเป็นหัวใจของสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จัดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเริ่มจากตนเอง ก่อนโดยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในบ้าน สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยให้ความรู้ความเข้าใจ การอบรมให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความรอบรู้ ในส่วนของพระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในอีกส่วนหนึ่ง ที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของป่าไม้ได้ พระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่สืบทอดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ถ้าในยุคใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือ สังคมไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนในยุคนั้น พระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรือง ซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตฺโต]. (2543). *พจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตฺโต]. (2537). *คนไทยกับป่า*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า. ใน *นิตยสาร เสขิยธรรม* ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2535).
- ไทยรัฐออนไลน์. *ป่าไม้ไทยอันดับ 7 ในอาเซียน*. แหล่งที่มา, [ออนไลน์], <http://www.thairath.co.th/clip/10665>, [31 สิงหาคม 2559].